

Strasbūrā, 16.1.2018.
COM(2018) 28 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Eiropas stratēģija attiecībā uz plastmasu aprites ekonomikā

{SWD(2018) 16 final}

1. IEVADS

Plastmasa ir ekonomikā un ikdienas dzīvē svarīgs un visuresošs materiāls. Tai ir vairākas funkcijas, kas palīdz risināt daudzas problēmas, ar kurām saskaras mūsu sabiedrība. Viegli un inovatīvi materiāli automobiļos vai lidmašīnās ietaupa degvielu un samazina CO₂ emisijas. Augstas efektivitātes izolācijas materiāli palīdz ietaupīt par enerģijas rēķiniem izdodamo naudu. Plastmasas iepakojums palīdz nodrošināt pārtikas nekaitīgumu un mazināt pārtikas izšķērdēšanu. Biosaderīgi plastmasas materiāli apvienojumā ar 3D druku var veicināt medicīnisko inovāciju un glābt cilvēku dzīvības.

Tomēr pārāk bieži veids, kādā plastmasa patlaban tiek ražota, izmantota un pārvērsta par atkritumiem, nesaistās ar aprites ekonomikas principiem atbilstīgākas pieejas nestajiem ekonomiskajiem ieguvumiem un kaitē videi. Steidzami jārisina vidiskās problēmas – tās patlaban met lielu ēnu pār plastmasas ražošanu, izmantošanu un patēriņu. Tas, ka katru gadu miljoniem tonnu plastmasas drauz nonāk okeānos, ir viena no redzamākajām un satraucošākajām minēto problēmu pazīmēm, kas rada arvien lielākas bažas sabiedrībai.

Lai pārorganizētu un uzlabotu tik sarežģītas pievienotās vērtības veidošanas ķēdes darbību, pūles jāpieliek un ciešāk jāsadarbojas visiem minētās ķēdes galvenajiem dalībniekiem no plastmasas ražotājiem līdz reciklētājiem, mazumtirgotājiem un patērētājiem. Nepieciešama arī inovācija un kopīgs redzējums, lai investīcijas novirzītu pareizajā virzienā. Plastmasas rūpniecībai ir ļoti liela nozīme Eiropas ekonomikā, un tās ilgtspējības palielināšana var radīt jaunas iespējas inovācijai, konkurētspējai un darbvietu radīšanai saskaņā ar atjauninātās ES rūpniecības politikas stratēģijas¹ mērķiem.

2015. gada decembrī Komisija pieņēma ES rīcības plānu pārejai uz aprites ekonomiku². Minētajā rīcības plānā Komisija plastmasas problemātiku noteica par galveno prioritāti un apņēmas sagatavot “stratēģiju, kurā tiks risinātas problēmas, ko visā pievienotās vērtības veidošanas ķēdē rada plastmasa, un tiks ņemts vērā viss tās aprites cikls”. Komisija 2017. gadā apstiprināja, ka tā īpašu uzmanību pievērsīs plastmasas ražošanai un izmantošanai un strādās pie tā, lai viss plastmasas iepakojums līdz 2030. gadam būtu reciklējams³.

Eiropas Savienība ir vislabākajā situācijā, lai vadītu pāreju uz nākotnes plastmasu. Šī stratēģija liek pamatus jaunai plastmasas ekonomikai, kur plastmasas un plastmasas izstrādājumu izstrādē un ražošanā tiek pilnībā ievērotas atkalizmantošanas, remontēšanas un reciklēšanas vajadzības un izstrādāti un popularizēti ilgtspējīgāki materiāli. Tā nodrošinās lielāku pievienoto vērtību un labklājību Eiropā un veicinās inovāciju. Tā samazinās plastmasas radīto piesārņojumu un tā kaitīgo ietekmi uz mūsu dzīvi un vidi. Tiecoties sasniegt šos mērķus, stratēģija arī palīdzēs īstenot Komisijas noteikto prioritāti attiecībā uz Enerģētikas savienību, kurā ir moderna, resursefektīva un energoefektīva ekonomika, un dos reālu ieguldījumu 2030. gada ilgtspējīgas attīstības mērķu un Parīzes nolīguma mērķu sasniegšanā.

Stratēģija atspoguļo galvenās saistības attiecībā uz ES līmeņa rīcību. Tomēr tajā jāpiedalās arī privātajam sektoram, valsts un reģionālajām iestādēm, pilsētām un iedzīvotājiem. Turklāt, lai sekmētu pārmaiņas ārpus Eiropas robežām, būs vajadzīga arī starptautiska iesaiste. Īstenojot izlēmīgus un saskaņotus centienus, Eiropa var problēmas pārvērst iespējās un pasaules mērogā radīt izlēmīgas rīcības piemēru.

¹ COM(2017) 479.

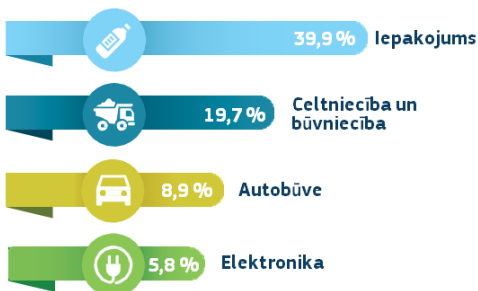
² COM(2015) 614.

³ Komisijas darba programma 2018. gadam – COM(2017) 650.

2. PLASTMASAS PROBLEMĀTIKA ŠODIEN — GALVENĀS PROBLĒMAS

PIEPRASĪJUMS PĒC PLASTMASAS EIROPĀ 2015. GADĀ

49 miljoni tonnu

ES 28, Norvēģija un Šveice – Avots: *Plastics Europe* (2016)

Pēdējo 50 gadu laikā plastmasas nozīme ekonomikā ir arvien palielinājusies. **Kopš pagājušā gadsimta 60. gadiem plastmasas ražošanas apjoms pasaulē ir divdesmitkārtšojies**, un 2015. gadā tas ir sasniedzis 322 miljonus tonnu. Sagaidāms, ka nākamajos 20 gados tas vēlreiz divkārtšosies.

Eiropas Savienībā **plastmasas nozare nodarbina 1,5 miljonus cilvēku**⁴, un tās apgrozījums 2015. gadā bija 340 miljardi euro. Kaut arī plastmasas ražošana Eiropas Savienībā pēdējos gados ir bijusi stabila, ES daļa pasaules tirgū samazinās, jo palielinās ražošana citās pasaules daļās.

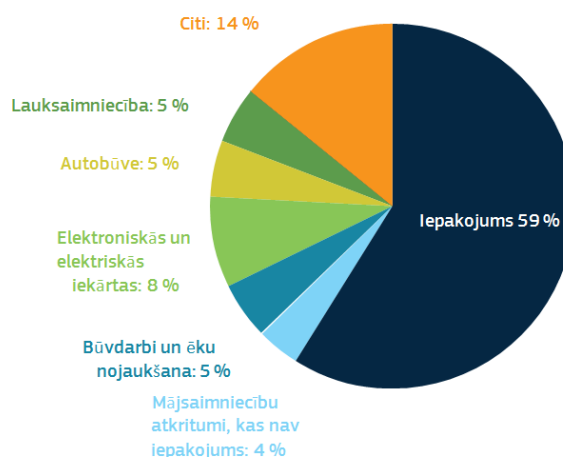
Eiropas Savienībā plastmasas atkritumu reciklēšanas potenciāls joprojām lielā mērā netiek izmantots. **Nolietotas plastmasas atkalizmantošanas un reciklēšanas līmenis ir ļoti zems**, jo īpaši salīdzinājumā ar citiem materiāliem, piemēram, papīru, stiklu un metāliem.

Eiropā katru gadu rodas aptuveni 25,8 miljoni tonnu plastmasas atkritumu⁵. Mazāk nekā 30 % šo atkritumu tiek savākti reciklēšanai. No šī daudzuma ievērojama daļa tiek izvesta no Eiropas Savienības⁶ apstrādei trešās valstīs, kur var tikt piemēroti atšķirīgi vides standarti.

Vienlaikus **plastmasas atkritumu apglabāšanas (poligonos) un sadedzināšanas rādītāji joprojām ir augsti** (attiecīgi 31 % un 39 %), un kaut arī atkritumu apglabāšana poligonos pēdējo desmit gadu laikā ir mazinājusies, sadedzināšana ir palielinājusies. Saskaņā ar aplēsēm pēc ļoti īsa pirmās izmantošanas cikla ekonomikā tiek zaudēti 95 % plastmasas iepakojuma materiāla vērtības jeb 70–105 miljardi euro gadā⁷.

Pieprasījums pēc reciklētas plastmasas patlaban veido tikai aptuveni 6 % no plastmasas pieprasījuma apjoma Eiropā. Pēdējos gados ES plastmasas reciklēšanas nozare ir cietusi no patēriņa cenu samazinājuma un noieta tirgus

2015. GADĀ ES SARĀŽOTIE PLASTMASAS ATKRITUMI

Avots: *Eunomia* (2017)

⁴ Ieskaitot izejvielu ražotājus un izstrādājumu ražotājus.

⁵ Avots: *Plastics Europe*.

⁶ Avots: *Eurostat*.

⁷ *Ellen MacArthur Foundation, The new plastics economy*, 2016

(https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/EllenMacArthurFoundation_TheNewPlasticsEconomy_Pages.pdf).

nenoteiktības. Nozares zemās peļņas prognozes ir kavējušas investīcijas jaunā plastmasas reciklēšanas jaudā.

Tika lēsts, ka **plastmasas ražošana un plastmasas atkritumu sadedzināšana visā pasaulē rada aptuveni 400 miljonus tonnu CO₂ emisiju gadā**⁸. Vairāk izmantojot reciklētu plastmasu, var mazināties atkarība no plastmasas ražošanai nepieciešamā fosilā kurināmā ieguves un samazināties CO₂ emisijas⁹. Aplēses¹⁰ liecina, ka iespējamie ikgadējie enerģijas ietaupījumi, ko varētu gūt, reciklējot visus plastmasas atkritumus pasaulē, ir līdzvērtīgi 3,5 miljardiem barelu naftas gadā.

Turklāt tiek izstrādāti alternatīvi izejmateriālu veidi (piem., bioplastmasa vai plastmasa, ko ražo no oglekļa dioksīda vai metāna), kas nodrošina tādas pašas funkcijas kā tradicionālā plastmasa, taču, iespējams, rada mazāku ietekmi uz vidi.

Tomēr patlaban šādu materiālu tirgus daļa ir ļoti maza. Tādu alternatīvu risinājumu izmantojuma palielināšana, kuri saskaņā ar pārliecinātiem pierādījumiem ir ilgtspējīgāki, var palīdzēt mazināt mūsu atkarību no fosilā kurināmā.

500 000 TONNU PLASTMASAS OKEĀNOS

PLASTMASAS RECIKLĒŠANAS RADĪTIE IEGUVUMI CO₂ JOMĀ

Ļoti liels daudzums plastmasas atkritumu nonāk vidē gan no sauszemes, gan jūras avotiem, radot ievērojamu kaitējumu ekonomikai un videi. **Katru gadu okeānos nonāk 5–13 tonnas plastmasas jeb 1,5–4 % pasaulē saražotās plastmasas apjoma**¹¹. Tiek lēsts, ka vairāk nekā 80 % jūras dražu ir plastmasa. Pēc tam plastmasas atkritumi pārvietojas ar okeāna straumēm, dažreiz ļoti lielos attālumos. Tie var tikt izskaloti krastā¹², noārdīties līdz mikroplastmasai vai veidot dražu sablīvējumus, ko aiztur okeāna dižvirpuļi (straumju cirkulācija). *UNEP* lēš, ka jūras videi nodarītais kaitējums visā pasaulē ir vismaz 8 miljardi ASV dolāru gadā.

Eiropas Savienībā katru gadu okeānos nonāk 150 000 līdz 500 000 tonnu¹³ **plastmasas atkritumu.** Tā ir neliela daļa no pasaules kopējā jūras

⁸ Turpat. Dati par 2012. gadu.

⁹ Saskaņā ar aplēsēm, reciklējot vienu tonnu plastmasas, tiek aiztaupītas 2 tonnas CO₂ emisiju (skatīt http://presse.ademe.fr/wp-content/uploads/2017/05/FEDEREC_ACV-du-Recyclage-en-France-VF.pdf). Līdz 2030. gadam reciklējot 15 tonnas plastmasas gadā (aptuveni puse no plānotā plastmasas atkritumu apjoma), tiktu novērstas CO₂ emisijas apjomā, kas līdzvērtīgs 15 miljonu automobiļu radītam emisiju apjomam.

¹⁰ A. Rahimi, J. M. García, *Chemical recycling of waste plastics for new materials production*, Nat. Chem. Rev. 1, 0046, 2017.

¹¹ Jambeck et al, *Plastic waste inputs from land into the ocean*, Science, 2015. gada februāris.

¹² Tostarp uz neapdzīvotas sauszemes. Skatīt, piemēram, <http://www.pnas.org/content/114/23/6052.abstract>.

¹³ <http://ec.europa.eu/environment/marine/good-environmental-status/descriptor-10/pdf/MSFD%20Measures%20to%20Combat%20Marine%20Litter.pdf>.

piedrazojuma. Tomēr plastmasas atkritumi no Eiropas avotiem nonāk īpaši jutīgās jūras teritorijās, piemēram, Vidusjūrā un Ziemeļu Ledus okeāna daļās. Nesenie pētījumi liecina, ka Vidusjūrā plastmasa uzkrājas līdzīgā blīvumā kā okeānu apgabalos ar vislielāko plastmasas koncentrāciju. Plastmasas radītais piesārņojums ietekmē arī Eiropas ekskluzīvās ekonomiskās zonas apgabalus, kas atrodas tālākajos reģionos Karību jūrā, Indijas okeānā, Klusajā okeānā un Atlantijas okeānā. Jūras piedrazojums kaitē ne tikai videi, bet arī nodara ekonomisku kaitējumu tādām darbības nozarēm kā tūrisms, zvejniecība un jūras transports. Piemēram, tiek lēsts, ka izmaksas, ko ES zvejniecībām rada piedrazojums, atbilst aptuveni 1 % no ES flotes nozveju kopējiem ieņēmumiem¹⁴.

Šo parādību saasina **gadā radušos plastmasas atkritumu apjoma palielināšanās**, un to veicina arī tādu vienreizlietojamo plastmasas izstrādājumu (iepakojuma vai citu patēriņa preču) patēriņa pieaugums, kuri pēc vienreizējas, īslaicīgas lietošanas tiek izmesti, no kuriem tiek reciklēts neliels daudzums un kuri ļoti bieži nonāk dražās. Pie šādiem izstrādājumiem pieder mazie iepakojumi, maisiņi, vienreizlietojamās krūzes / glāzes, vāciņi, salmiņi un galda piederumi, kuru izgatavošanai plastmasa tiek izmantota plaši, jo tas ir viegls, lēts un praktisks materiāls.

Palielinās arī jaunu plastmasas noplūdes avotu skaits, radot jaunus potenciālus draudus gan videi, gan cilvēka veselībai. **Mikroplastmasa** (sīkas plastmasas daļiņas, kas mazākas par 5 mm) uzkrājas jūrā, kur mazā izmēra dēļ to var viegli uzņemt jūras organismi. Tā var nonākt arī pārtikas aprītē. Jaunākajos pētījumos mikroplastmasa konstatēta arī gaisā, dzeramajā ūdenī un pārtikas produktos, piemēram, sālī un medū, taču tās ietekme uz cilvēka veselību vēl nav zināma.

Kopumā tiek lēsts, ka **Eiropas Savienībā katru gadu vidē nonāk aptuveni 75 000 līdz 300 000 tonnu mikroplastmasas**¹⁵. Kaut arī liels daudzums mikroplastmasas rodas, sadaloties lielākiem plastmasas atkritumu gabaliem, ievērojams tās daudzums vidē nonāk nepastarpinātā veidā, tādējādi apgrūtinot tās izsekošanu un novēršanu.

Turklāt, **palielinoties bioloģiski noārdāmās plastmasas tirgus daļai**, rodas ne tikai jaunas iespējas, bet arī riski. Ja nav patērētājiem skaidri saprotamu etiķešu vai marķējuma un nenotiek pienācīga atkritumu savākšana un apstrāde, var palielināties plastmasas noplūde vidē un rasties mehāniskās reciklēšanas problēmas. No otras puses, bionoārdāma plastmasa var neapšaubāmi būt noderīga dažos lietojumos, un inovācijas centieni šajā jomā tiek atzinīgi vērtēti.

Tā kā plastmasas pievienotās vērtības veidošanas ķēdēm aizvien biežāk ir pārrobežu raksturs, ar plastmasu saistītās problēmas un iespējas jāaplūko, ņemot vērā **starptautiskās norises**, tostarp Ķīnas neseno pieņemto lēmumu ierobežot dažu veidu plastmasas atkritumu importu. Izpratne par minēto problēmu globalitāti palielinās, un par to liecina starptautiskās iniciatīvas jūras piedrazojuma jomā, piemēram, ANO Globālā partnerība jūras piedrazojuma novēršanai¹⁶ un G7 and G20 ierosinātie rīcības plāni¹⁷. Starptautiskajā konferencē “Mūsu okeāns”, ko ES rīkoja 2017. gada oktobrī, plastmasas radītais piesārņojums tika noteikts par vienu no galvenajiem okeānu veselības apdraudējumiem. Apvienoto Nāciju Organizācijas Vides asamblejā 2017. gada decembrī tika pieņemta rezolūcija par jūras piedrazojumu un mikroplastmasu¹⁸.

¹⁴ Kopīgais pētniecības centrs, *Harm Caused by Marine Litter*, 2016.

¹⁵ Avots: *Eunomia*.

¹⁶ <https://www.unep.org/gpa/what-we-do/global-partnership-marine-litter>.

¹⁷ https://www.g7germany.de/Content/EN/Anlagen/G7/2015-06-08-g7-abschluss-eng_en.html un

https://www.g20.org/Content/DE/Anlagen/G7_G20/2017-g20-marine-litter-en.html?nn=2186554.

¹⁸ UNEP/EA.3/L.20 skatīt <https://papersmart.unon.org/resolution/uploads/k1709154.docx>.

3. PROBLĒMU PĀRVĒRŠANA IESPĒJĀS: REDZĒJUMS PAR PLASTMASAS APRITES EKONOMIKU

Apņēma virzība uz plaukstošāku un ilgtspējīgāku plastmasas ekonomiku var radīt ievērojamas priekšrocības. Lai tās izmantotu, Eiropā ir vajadzīgs stratēģisks redzējums, kurā noteikts, kā plastmasas aprites ekonomika varētu izpausties turpmākajās desmitgadēs. Šim redzējumam ir jāveicina investīcijas inovatīvos risinājumos un pašreizējās problēmas jāpārvērš iespējās. ES ierosinās konkrētus pasākumus šā redzējuma īstenošanai, taču, lai šo redzējumu padarītu par realitāti, būs jārīkojas visiem plastmasas pievienotās vērtības veidošanas ķēdes dalībniekiem, sākot ar plastmasas ražotājiem un izstrādātājiem, turpinot ar zīmolu pārstāvjiem un mazumtirgotājiem un beidzot ar reciklētājiem. Panākumu gūšanā izšķirīga nozīme būs arī pilsoniskajai sabiedrībai, zinātniekiem, uzņēmumiem un vietējām iestādēm, kuras sadarbosies ar reģionu un valstu valdībām, lai ieviestu pozitīvas pārmaiņas.

“Redzējums par Eiropas jauno plastmasas ekonomiku”

Vieda, inovatīva un ilgtspējīga plastmasas rūpniecība, kur izstrādē un ražošanā tiek ievērotas atkalizmantošanas, remontēšanas un reciklēšanas vajadzības, kura rada izaugsmi un darbvieta Eiropā un palīdz samazināt ES siltumnīcefekta gāzu emisijas un atkarību no fosilā kurināmā importa.

- Plastmasa un plastmasu saturoši izstrādājumi tiek izstrādāti tā, lai nodrošinātu lielāku izturību, atkalizmantošanu un augstas kvalitātes reciklēšanu. Vēlākais 2030. gadā visi ES tirgū laistie plastmasas iepakojumi ir vai nu atkalizmantojami, vai reciklējami izmaksefektīvā veidā.
- Izmaiņas ražošanā un izstrādē nodrošina augstākus plastmasas reciklēšanas rādītājus attiecībā uz visiem galvenajiem lietojumiem. Vēlākais 2030. gadā vairāk nekā puse Eiropā radušos plastmasas atkritumu tiek reciklēti. Daļtā plastmasas atkritumu savākšana sasniedz ļoti augstu līmeni. Plastmasas iepakojuma atkritumu reciklēšana sasniedz līmeni, kas pielīdzināms citu iepakojuma materiālu reciklēšanas līmenim.
- ES plastmasas reciklēšanas jauda ir būtiski paplašināta un modernizēta. Līdz 2030. gadam šķirošanas un reciklēšanas jauda ir četrkārtšojusies salīdzinājumā ar 2015. gadu, radot 200 000 jaunu darbvieta visā Eiropā¹⁹.
- Pateicoties labākai dalītājai savākšanai un ieguldījumiem inovācijā, prasmēs un jaudas palielināšanā, slikti sašķirotu plastmasas atkritumu eksports ir pakāpeniski izbeigts. Reciklēta plastmasa ir kļuvusi par vērtīgu rūpniecības izejmateriālu gan pašu mājās, gan citur pasaulē.
- Plastmasas pievienotās vērtības veidošanas ķēde ir daudz integrētāka, un ķīmijas rūpniecība strādā ciešā sadarbībā ar plastmasas reciklētājiem, lai tiem palīdzētu rast savai produkcijai plašākus lietojumus ar lielāku vērtību. Vielas, kas kavē reciklēšanas procesu, ir aizstātas vai to lietošana ir pakāpeniski izbeigta.
- Ir izveidots reciklētas un inovatīvas plastmasas tirgus, kam ir neapšaubāmas izaugsmes perspektīvas, jo aizvien vairāk izstrādājumu satur pārstrādātus materiālus. Pieprasījums pēc reciklētas plastmasas Eiropā ir palielinājies četrkārt, nodrošinot stabilu ieņēmumu plūsmu reciklēšanas nozarei un darbvieta drošību tās augošajam darbaspēkam.
- Plastmasas reciklēšanas pieaugums palīdz mazināt Eiropas atkarību no fosilā kurināmā importa un samazināt CO₂ emisijas saskaņā ar Parīzes nolīgumā paredzētajām saistībām.

¹⁹ Šis skaits atbilst aptuveni 500 jaunu šķirošanas un reciklēšanas iekārtu būvniecībai (avots: *Plastics Recyclers Europe*).

- Tiek izstrādāti inovatīvi materiāli un alternatīvas izejvielas, kuras izmanto plastmasas ražošanā, ja ir neapšaubāmi pierādījumi, ka tās ir ilgtspējīgākas salīdzinājumā ar neatjaunojamām alternatīvām. Ar šādu rīcību tiek atbalstīti dekarbonizācijas centieni un radītas papildu izaugsmes iespējas.
- Eiropa apliecina savu vadošo lomu šķirošanas un reciklēšanas iekārtu un tehnoloģiju jomā. Eksporta pieaugums iet roku rokā ar globālo pieprasījumu pēc ilgtspējīgākiem nolietotās plastmasas apstrādes veidiem.

Eiropas iedzīvotāji, valdības un rūpniecības nozare atbalsta ilgtspējīgākus un drošākus plastmasas patēriņa un ražošanas modeļus. Tie nodrošina labvēlīgu augsni sociālajai inovācijai un uzņēmējdarbībai un sniedz plašas iespējas visiem Eiropas iedzīvotājiem.

- Plastmasas atkritumu rašanās nav savienojama ar izaugsmi. Iedzīvotāji apzinās, ka ir jānovērš atkritumu rašanās, un izdara atbilstošas izvēles. Galvenajiem dalībniekiem — patērētājiem — tiek piedāvāti stimuli, patērētāji ir informēti par būtiskajiem ieguvumiem un līdz ar to spēj aktīvi piedalīties pārejā. Uzlabojas izstrāde un rodas jauni darījumdarbības modeļi un inovatīvi ražojumi, kas ļauj īstenot ilgtspējīgākus patēriņa modeļus.
- Daudzi uzņēmēji vajadzību pēc apņēmīgākas rīcības attiecībā uz plastmasas atkritumu novēršanu redz kā darījumdarbības iespēju. Rodas arvien vairāk jaunu uzņēmumu, kas nodrošina aprites ekonomikas principiem atbilstošus risinājumus, piemēram, iepakojuma reverso loģistiku vai vienreizlietojamo plastmasas izstrādājumu alternatīvas, un izmanto digitalizācijas attīstības radītās priekšrocības.
- Plastmasas noplūšana vidē strauji samazinās. Efektīvas atkritumu savākšanas sistēmas apvienojumā ar atkritumu rašanās samazinājumu un patērētāju labāku izpratni novērš piedrazojumu un nodrošina pienācīgu rīkošanos ar atkritumiem. Ir būtiski samazinājies jūras piedrazojums no jūrā esošiem avotiem, piemēram, kuģiem, zvejas un akvakultūras. Tīrākas pludmales un jūras veicina tādas darbības kā tūrisms un zvejniecība un aizsargā trauslās ekosistēmas. Visas lielākās Eiropas pilsētas ir daudz tīrākas.
- Ir izstrādāti inovatīvi risinājumi, kas novērš mikroplastmasas nonākšanu jūrās. Ir labāk saprotama tās izcelsme, pārvietošanās maršruti un ietekme uz cilvēka veselību, un rūpniecības nozare un publiskās iestādes sadarbojas, lai novērstu mikroplastmasas nonākšanu mūsu okeānos, gaisā, dzeramajā ūdenī un pārtikā.
- ES ir uzņēmusies vadošo lomu globālajā dinamikā, valstīm iesaistoties un sadarbojoties ar mērķi apturēt plastmasas ieplūšanu okeānos, un veic korektīvas darbības pret jau uzkrājušajiem plastmasas atkritumiem. Tiek plaši izplatīta labākā prakse, uzlabojas akadēmiskās zināšanas, iedzīvotāji mobilizējas un novatori un zinātnieki izstrādā visā pasaulē izmantojamus risinājumus.

4. TURPMĀKIE PASĀKUMI: REDZĒJUMA ĪSTENOŠANA

Lai virzītos uz šo redzējumu, šajā stratēģijā ierosināts vērienīgs ES pasākumu kopums²⁰. Tie tiks izstrādāti saskaņā ar labāka regulējuma principiem. Konkrētāk, visiem pasākumiem, kam varētu būt ievērojama sociālekonomiskā ietekme, būs pievienots ietekmes novērtējums. Atzīstot, ka ir svarīgi un nepieciešami kopīgi centieni, stratēģijā norādīti arī valsts un reģionālo iestāžu un rūpniecības nozares galvenie pasākumi²¹.

4.1. Plastmasas reciklēšanas ekonomikas un kvalitātes uzlabošana

²⁰ ES pasākumu sarakstu sk. I pielikumā.

²¹ Sk. II pielikumu.

Plastmasas reciklēšanas pastiprināšana var dot nozīmīgus vidiskos un ekonomiskos ieguvumus. Augstāku plastmasas reciklēšanas līmeni, kas pielīdzināms citu materiālu reciklēšanas līmenim, varēs sasniegt tikai tad, ja tiks uzlabots veids, kādā plastmasa un plastmasas izstrādājumi tiek ražoti un izstrādāti. Šajā nolūkā būs vajadzīga arī ciešāka sadarbība visā pievienotās vērtības veidošanas ķēdē: sākot no rūpniecības nozares, plastmasas ražotājiem un pārstrādātājiem līdz privātiem atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem. Konkrētāk, galvenajiem dalībniekiem jāsadarbjas, lai:

- uzlabotu izstrādi un atbalstītu inovāciju, kuras mērķis ir padarīt plastmasu un plastmasas izstrādājumus vieglāk reciklējamus;
- paplašinātu un uzlabotu plastmasas atkritumu dalīto savākšanu, tādējādi nodrošinot reciklēšanas nozarei kvalitatīvas izejvielas;
- paplašinātu un modernizētu ES atkritumu šķirošanas un reciklēšanas jaudu;
- izveidotu dzīvotspējīgus reciklētās un atjaunojamās plastmasas tirgus.

Pēdējos mēnešos Komisija ir koordinējusi starpnozaru dialogu un tagad aicina iesaistītās nozares²² drīzumā nākt klajā ar vērienīgu un konkrētu brīvprātīgo saistību kopumu, lai atbalstītu šo stratēģiju un tās redzējumu 2030. gadam.

Lai veicinātu šīs norises, Komisija jau ir ierosinājusi jaunus atkritumu apsaimniekošanas noteikumus²³. Tie ietver skaidrāk noteiktus valstu iestāžu pienākumus atkritumu dalītās savākšanas veicināšanā, mērķrādītājus, kuru mērķis ir veicināt ieguldījumus reciklēšanas jaudā un novērst infrastruktūras jaudas pārpalikumu jauktu atkritumu apstrādē (piem., sadedzināšanā), kā arī saskaņotākus noteikumus par paplašinātas ražotāja atbildības pieejas izmantošanu. Komisija ir neatlaidīgi aicinājusi likumdevējus ātri vienoties par šiem jaunajiem noteikumiem. Kad šie jaunie Eiropas tiesību akti tiks pieņemti un īstenoti, tiem vajadzētu lielā mērā uzlabot pašreizējo situāciju un pareizajā virzienā novirzīt publiskā un privātā sektora ieguldījumus. Tomēr vajadzīgi papildu un mērķtiecīgāki pasākumi, kas papildinātu atkritumu jomas tiesību aktus un novērstu plastmasas nozarei raksturīgos šķēršļus.

Reciklēšanai piemērots dizains

LABĀKS RAŽOJUMU DIZAINS ATVIEGLO PLASTMASAS RECIKLĒŠANU

**letaupa 77–
120 euro par
katru savākto
atkritumu
tonnu**

Patlaban plastmasas izstrādājumu un iepakojumu ražotājiem, izstrādājot savus ražojumus, nav liela vai vispār nekāda stimula ņemt vērā reciklēšanas vai atkalizmantošanas vajadzības. Plastmasu ražo no daudziem polimēriem, un tā ir augsti individualizēta ar īpašām piedevām, lai apmierinātu katra ražotāja funkcionālās un/vai estētiskās prasības. Šī daudzveidība var sarežģīt reciklēšanas procesu, palielināt tā izmaksas un ietekmēt reciklētās plastmasas kvalitāti un vērtību. Arī specifiski dizaina risinājumi, no kuriem daži ir saistīti ar tirdzniecības apsvērumiem (piem., ļoti tumšu krāsu izmantošana), var negatīvi ietekmēt reciklētās plastmasas vērtību.

Reciklēšanai piemērota dizaina jautājumā prioritāte ir plastmasas iepakojumam. Patlaban plastmasas iepakojums veido aptuveni 60 % izlietotās plastmasas

Avots: Ellen MacArthur Foundation (2016)

²² Minēto dialogu vadīja asociācija *Plastics Europe*, Eiropas Plastmasas pārstrādātāju asociācija (*EuPC*) un *Plastics Recyclers Europe*.

²³ COM (2015) 593, COM (2015) 594, COM (2015) 595, COM (2015) 596.

atkritumu²⁴ Eiropas Savienībā, un atbilstošs izstrādājumu dizains ir viens no galvenajiem plašākas reciklēšanas priekšnoteikumiem. Ir aprēķināts, ka dizaina uzlabojumi varētu uz pusi samazināt izlietoto plastmasas iepakojumu reciklēšanas izmaksas²⁵.

Jau 2015. gadā Komisija ierosināja vēlākais līdz 2025. gadam panākt, lai vismaz 55 % visu plastmasas iepakojumu ES tiktu reciklēti. Lai paaugstinātu kvalitatīvas reciklēšanas rādītājus, dizaina jautājumi ir jārisina daudz sistemātiskāk.

Dizaina uzlabošanu ir būtiski atbalstīt, vienlaikus saglabājot ES iekšējā tirgus darbību. Komisija strādās pie tā, lai pārskatītu būtiskās prasības attiecībā uz iepakojuma laišanu tirgū²⁶. Mērķis būs nodrošināt, lai vēlākais līdz 2030. gadam visi ES tirgū laistie plastmasas iepakojumi būtu atkalizmantojami vai viegli reciklējami²⁷. Šajā kontekstā Komisija arī izskatīs veidus, kā maksimāli palielināt ietekmi, ko rada jaunie noteikumi par paplašinātu ražotāja atbildību, un atbalstīs tādu ekonomisko stimulu izstrādi, kas paredzēti kā atlīdzība par ilgtspējīgākajiem dizaina risinājumiem. Tā arī izvērtēs iespēju noteikt jaunu plastmasas iepakojuma reciklēšanas mērķrādītāju, kas ir līdzīgs tiem, kuri 2015. gadā ierosināti attiecībā uz citiem iepakojuma materiāliem.

Plastmasu plaši izmanto arī būvniecības, autobūves, mēbeļu ražošanas un elektronikas nozarēs, kuras rada ievērojamus reciklējamu plastmasas atkritumu apjomus. Informācijas trūkums par bažas radošu ķīmisko vielu (piem., antipirēnu) iespējamo klātbūtni ir ievērojams šķērslis augstāku reciklēšanas rādītāju sasniegšanai minētajās nozarēs. Saistībā ar Komisijas darbu ķīmisko vielu, produktu un atkritumu apsaimniekošanas politikas mijiedarbības jomā Komisija ierosina ātrāk apzināt iespējamus veidus, kā ķīmiskās vielas padarīt vieglāk izsekojamas reciklēto atkritumu plūsmās. Mērķis būs atvieglot minēto vielu pārstrādi vai atdalīšanu reciklēšanas procesā, tādējādi nodrošinot augstu veselības un vides aizsardzības līmeni.

Komisija joprojām ir apņēmības pilna vajadzības gadījumā saskaņā ar Ekodizaina direktīvu izstrādāt arī ražojumu prasības, kurās ņemti vērā aprītes ekonomikas aspekti, tostarp reciklējamība²⁸. Tas atvieglos tādas plastmasas reciklēšanu, ko izmanto daudzās un dažādās elektroierīcēs un elektroniskajās precēs. Komisija jau ir ierosinājusi obligātas ražojumu dizaina un marķējuma prasības, lai tādējādi atvieglotu un padarītu drošāku elektronisko displeju (piem., datoru un televizoru plakano ekrānu) demontāžu, atkalizmantošanu un reciklēšanu. Komisija ekomarķējuma un zaļā publiskā iepirkuma kritērijos ir iestrādājusi arī kritērijus, kuru mērķis ir uzlabot plastmasas reciklējamību (piem., lielu plastmasas daļu marķēšana, lai atvieglotu šķirošanu, tāda plastmasas iepakojumu dizaina izstrāde, kas nodrošina reciklējamību, un tāda mēbeļu un datoru daļu izstrāde, kas atvieglo demontēšanu).

Reciklētas plastmasas pieprasījuma palielināšana

Zemais pieprasījums pēc reciklētas plastmasas ir vēl viens būtisks šķērslis plastmasas pievienotās vērtības veidošanas ķēdes pārveidošanai. Eiropas Savienībā reciklētā plastmasa maz tiek izmantota jaunos ražojumos, un nereti tās lietojumi ir ar mazu vērtību vai specifiski. Neskaidrības par noieta tirgū un rentabilitāti kavē ieguldījumus, kas nepieciešami, lai pastiprinātu un modernizētu ES plastmasas reciklēšanas jaudu un sekmētu inovāciju. Sakarā ar nesenajām starptautiskās tirdzniecības norisēm, kad tiek ierobežoti reciklēšanai savākti

²⁴ Avots: *Plastics Europe*.

²⁵ *Ellen MacArthur Foundation, The New Plastics Economy: Catalysing action*, 2017. gada janvāris.

²⁶ Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu.

²⁷ Proti, to var reciklēt izmaksēfektīvi.

²⁸ Direktīva 2009/125/EK. Šī direktīva attiecas uz visiem energopatēriņu ietekmējošiem ražojumiem.

plastmasas atkritumu galvenie eksporta maršruti²⁹, ir vēl jo svarīgāk attīstīt Eiropas reciklētās plastmasas tirgu.

Viens no iemesliem šim zemajam reciklētās plastmasas izmantošanas līmenim ir bažas, ko pauž daudzi zīmolu pārstāvji un preču ražotāji, kuri baidās, ka reciklētā plastmasa nespēs apmierināt viņu vajadzības pēc uzticamas tādu materiālu lielapjoma piegādes, kam ir nemainīgas kvalitātes specififikācijas. Plastmasu bieži reciklē mazi un lielākoties reģionāli uzņēmumi. Plašāka un standartizētāka reciklēšana veicinātu netraucētu tirgus darbību. Paturot to prātā, Komisija ir apņēmusies sadarboties ar Eiropas Standartizācijas komiteju un nozari, lai izstrādātu šķirotu plastmasas atkritumu un reciklētas plastmasas kvalitātes standartus.

Ir ārkārtīgi svarīgi reciklēšanas darbības vairāk integrēt plastmasas pievienotās vērtības veidošanas ķēdē, un šādu integrāciju varētu veicināt plastmasas ražotāji, kuri darbojas ķīmijas nozarē. Viņu pieredze un tehnoloģiskā kompetence varētu palīdzēt sasniegt augstākus kvalitātes standartus (piemēram, attiecībā uz lietojumiem pārtikas rūpniecībā) un palielināt reciklēto izejvielu piedāvājumu.

Reciklētās plastmasas ķīmiskais sastāvs un tās (ne)piemērotība paredzētajiem lietojumiem dažos gadījumos var kļūt arī par šķērslī. Nejauša kontaminācija³⁰ vai informācijas trūkums par bažas radošo ķīmisko vielu iespējamo klātbūtni ir problēma, kas attiecas uz vairākām plastmasas atkritumu plūsmām. Šīs neskaidrības var mazināt arī pieprasījumu pēc reciklētas plastmasas vairākos jaunos ražojumos ar specifiskām nekaitīguma prasībām. Komisijas darbs saistībā ar mijiedarbību starp ķīmisko vielu, produktu un atkritumu apsaimniekošanas politiku paredz risināt dažus no šiem jautājumiem un tādējādi tieši palīdzēs palielināt reciklētās plastmasas izmantošanu. Turklāt Eiropas Savienība ar pamatprogrammas „Apvārsnis 2020” starpniecību finansēs pētniecības un inovācijas projektus par kontaminantu labāku identificēšanu un plastmasas atkritumu dekontamināciju.

Attiecībā uz reciklētas plastmasas izmantošanu saskarē ar pārtikas produktiem (piem., plastmasas pudelēs) mērķis ir prioritāti piešķirt augstiem pārtikas nekaitīguma standartiem, vienlaikus nodrošinot arī skaidru un uzticamu regulējumu attiecībā uz ieguldījumiem un inovāciju aprites ekonomikas risinājumu jomā. Paturot to prātā, Komisija ir apņēmusies ātri pabeigt atļauju piešķiršanas procedūras attiecībā uz vairāk nekā simts drošas reciklēšanas procesiem. Sadarbībā ar Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi Komisija arī novērtēs, vai citu reciklētu plastmasas materiālu³¹ drošu izmantošanu varētu panākt, piemēram, labāk raksturojot kontaminantus.

Apjoms un kvalitāte paši par sevi tomēr neizskaidro, kāpēc reciklētās plastmasas tirgus daļa patlaban ir maza. Šķēršļus reciklētā satura plašākai izmantošanai rada arī produktu ražotāju pretošanās pārmaiņām un zināšanu trūkums par papildu priekšrocībām, ko sniedz noslēgtā ciklā reciklēta plastmasa.

Eiropā ir sekmīgas komerciālās partnerības starp ražotājiem un plastmasas reciklētājiem (piemēram, autobūves nozarē), kas parāda, ka kvalitātes un kvantitātes problēmas var atrisināt, veicot nepieciešamos ieguldījumus. Lai palīdzētu novērst šos šķēršļus un pirms tiek apsvērta reglamentējošā darbība, Komisija sāk ES mēroga saistību uzņemšanās kampaņu, lai vēlākais līdz 2025. gadam nodrošinātu, ka desmit miljoni tonnu reciklētās plastmasas ES tirgū nonāk jaunos

²⁹ Jo īpaši Ķīnas nesenie paziņojumi par tās lēmumu aizliegt importēt dažu veidu plastmasas atkritumus — skatīt 4.4. iedaļu.

³⁰ Reciklēto atkritumu plūsmu kontaminācija var rasties no dažādiem avotiem (piemēram, piemaisījumiem, lietošanas posma, nepareizas izmantošanas, degradācijas, nepareizas materiālu atdalīšanas, agrāk lietotām vielām vai krusteniskās kontaminācijas, kas notikusi atkritumu savākšanas laikā). Šādi nejauši kontaminanti var ietekmēt reciklēto materiālu kvalitāti un nekaitīgumu.

³¹ Protī, plastmasa, kura nav PET un kuras izcelsme nav atkalizmantošanas noslēgta cikla lietojumos.

ražojumos. Lai ātri panāktu taustāmus rezultātus, minētā kampaņa ir adresēta gan privātā, gan publiskā sektora dalībniekiem, aicinot tos uzņemties stabilas saistības vēlākais līdz 2018. gada jūnijam. Sīkāka informācija sniegta III pielikumā.

Lai vēl vairāk atbalstītu reciklētās plastmasas integrāciju tirgū, Komisija apsvērs arī mērķtiecīgākus nozares intervences pasākumus. Piemēram, daži lietojumi būvniecības un autobūves nozarē liecina par labām iespējām izmantot reciklētu saturu³² (piemēram, izolācijas materiālos, caurulītēs, āra mēbelēs vai paneļos). Saistībā ar ES noteikumu izvērtējumu, kas pašlaik notiek būvizstrādājumu jomā un drīzumā gaidāms nolietoto transportlīdzekļu jomā, Komisija izskatīs veidus, kā to veicināt. Saistībā ar turpmāko darbu pie Iepakojumu un izlietoto iepakojumu direktīvas tiks apsvērta arī iespēja izmantot ekonomiskos instrumentus, ar kuriem sniedz atlīdzību par reciklētā satura izmantošanu iepakojuma nozarē. Visbeidzot, Komisija strādās pie tā, lai reciklēto saturu integrētu zaļā publiskā iepirkuma kritērijos.

Valstu valdības var daudz panākt, arī izmantojot ekonomiskus stimulus un publisko iepirkumu. Francijas sistēma „ORPLAST”³³ vai Itālijas jaunie noteikumi par publisko iepirkumu ir divi veiksmīgi piemēri valsts līmenī īstenojamajiem pasākumiem. Tāpat arī vietējās iestādes var atbalstīt šīs stratēģijas mērķi, kad tās iegādājas darbus, preces vai pakalpojumus.

Labāka un saskaņotāka dalītā savākšana un šķirošana

Plastmasas reciklēšanas apjomu palielināšanu un kvalitātes uzlabošanu kavē arī dalītās savākšanas un šķirošanas apjomu un kvalitātes nepietiekamība. Turklāt šķirošana ir svarīga, lai nepieļautu kontaminantu nonākšanu reciklēšanas plūsmās un saglabātu augstus reciklēto materiālu nekaitīguma standartus. Valsts, reģionālajām un vietējām iestādēm, kas sadarbojas ar atkritumu apsaimniekošanas operatoriem, ir svarīga nozīme sabiedrības izpratnes veicināšanā un kvalitatīvas dalītās savākšanas nodrošināšanā. Šādus centienus var būtiski veicināt ar finanšu līdzekļiem, kas savākti ar paplašinātas ražotāja atbildības shēmu starpniecību. Tāpat ļoti augstu reciklēšanas līmeni var palīdzēt sasniegt depozīta sistēmas.

Samazinot savākšanas un šķirošanas sistēmu sadrumstalotību un atšķirības, varētu ievērojami uzlaboties plastmasas reciklēšanas ekonomika un ietaupīties apmēram simts euro par katru savāktu atkritumu tonnu³⁴. Lai visā Eiropas Savienībā veicinātu standartizētāku un efektīvāku praksi Komisija izdos jaunas vadlīnijas par atkritumu dalīto savākšanu un šķirošanu. Vēl svarīgāk ir tas, ka Komisija stingri atbalsta Eiropas Parlamentu un Padomi pašreizējos centienos grozīt atkritumu jomas noteikumus, lai labāk īstenotu spēkā esošās saistības attiecībā uz dalītu plastmasas savākšanu.

4.2. Plastmasas atkritumu un piedrazojuma mazināšana

Ja vēlamies sasniegt patiesi noslēgtu plastmasas aprites ciklu, ir jānovērš arvien pieaugošā plastmasas atkritumu rašanās un to noplūde vidē. Patlaban piedrazojums un plastmasas atkritumu noplūde kaitē videi, rada ekonomisku kaitējumu tādām darbības nozarēm kā tūrisms, zvejniecība un jūras transports, un ar pārtikas aprites starpniecību var ietekmēt cilvēka veselību.

³² Pretēji citiem lietojumiem, piemēram, iepakojumā, estētiskās prasības nav tik būtiskas un veselības un vides eksponētība parasti ir mazāka. Turklāt Eiropas Standartizācijas komiteja jau ir izstrādājusi novērtēšanas standartus, pēc kuriem identificē bīstamās vielas, kas varētu būt iekļautas reciklētos materiālos.

³³ <https://appelsprojets.ademe.fr/aap/ORPLAST2017-68>.

³⁴ Ellen MacArthur Foundation, *The New Plastics Economy: Catalysing action*, 2017. gada janvāris.

Jānovērš plastmasas atkritumu nonākšana vidē

Tā kā plastmasu arvien vairāk izmanto dažādiem īslaicīgiem lietojumiem, ievērojami palielinās plastmasas atkritumu daudzums. Vienreizlietojamie plastmasas priekšmeti ir būtisks plastmasas noplūdes avots, jo tie var būt grūti reciklējami, tos bieži izmanto ārpus mājas un tie nonāk dražās. Šādi priekšmeti visbiežāk atrodami pludmalēs un veido aptuveni 50 % jūras dražu³⁵.

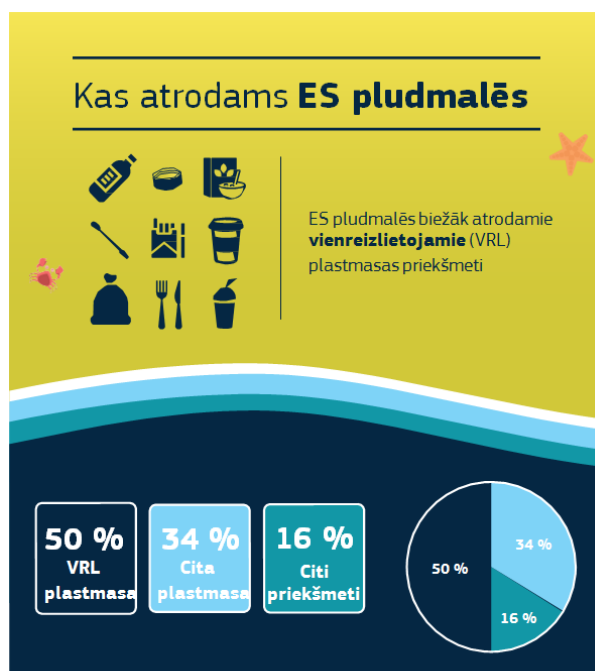
Palielinoties pārtikas un dzērienu patēriņam ārpus mājas, pieaug vienreizlietojamo plastmasas izstrādājumu skaits un tāpēc ir sagaidāms, ka minētā problēma samilzīs arvien vairāk. Gadījumos, kad atkritumu apsaimniekošana nav optimāla, vidē var nonākt arī savāktie plastmasas atkritumi. Lauksaimniecībā izmantotās plastmasas (piemēram, mulčēšanas un siltumnīcu plēvju) reciklēšanas palielināšana var palīdzēt mazināt plastmasas noplūdi vidē. Lai to panāktu, vairākās valstīs efektīvas ir izrādījušās paplašinātas ražotāja atbildības shēmas.

Nozīmīgs ir arī jūras piedrazojums no jūrā esošiem avotiem. Īpaši kaitīgi var būt jūrā pamesti zvejas rīki, jo tajos var iepīties jūras dzīvnieki.

Plastmasas atkritumu un piesārņojuma mazināšana ir sarežģīta problēma, ņemot vērā tās difūzo raksturu un saikni ar sociālajām tendencēm un indivīdu paradumiem. Patērētājiem un ražotājiem nav nepārprotama stimula izvēlēties risinājumus, kas radītu mazāk atkritumu vai dražu.

ES jau ir spērusi soļus, nosakot dalībvalstīm prasību veikt pasākumus, lai samazinātu plastmasas maisiņu patēriņu³⁶ un monitorētu un mazinātu jūras piedrazojumu³⁷. Lai izprastu, kāpēc palielinās jūras piedrazojums, un cīnītos pret to, turklāt tiek izmantots globālos, nacionālos un reģionālos pasākumus atbalstošs ES finansējums³⁸. Svarīga nozīme noplūžu novēršanas sekmēšanā ir arī ES noteikumiem, kas atbalsta reciklēšanas rādītāju paaugstināšanu un atkritumu savākšanas sistēmu uzlabošanu. Turklāt, izmantojot gaidāmo tiesību akta priekšlikumu par Dzeramā ūdens direktīvas pārskatīšanu, Komisija veicinās ūdensvada ūdens pieejamību ES iedzīvotājiem, tādējādi mazinot vajadzību pēc pudelēs pildīta ūdens. Arī ekomarķējuma un zaļā publiskā iepirkuma kritēriji veicina atkalizmantojamu priekšmetu un iepakojuma izmantošanu³⁹.

ES un valstu līmenī var tikt izstrādāti papildu pasākumi, kas vajadzīgi, lai mazinātu plastmasas atkritumu (jo īpaši vienreizlietojamo priekšmetu un pārmērīga iepakojuma atkritumu)

Avots: Kopīgais pētniecības centrs, Eiropas Komisija (2017)

³⁵ Kopīgais pētniecības centrs, *Top Marine Beach Litter Items in Europe*, 2017.

³⁶ Direktīva 2015/720/ES, ar ko groza Direktīvu 94/62/EK attiecībā uz vieglās plastmasas iepirkumu maisiņu patēriņa samazināšanu.

³⁷ Direktīva 2008/56/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā.

³⁸ Piemēram, Arktikas reģionā *INTERREG* projekta "Circular Ocean" ietvaros tiek testētas jaunas iespējas, kā atkalizmantot vecus zvejas tīklus, tostarp par materiālu ūdens attīrīšanai no piesārņotājiem (<http://www.circularocean.eu/>). Baltijas jūras reģionā *BLASTIC* projekta ietvaros tiek apzināti iespējamie piedrazojuma avoti, kas atrodas pilsētu teritorijās, un monitorēti ūdens vides piedrazojuma līmeņi (<https://www.blastic.eu/>). Abus projektus atbalsta Eiropas Reģionālās attīstības fonds.

³⁹ Piemēram, ekomarķējuma kritērijs tūrisma nozarē un zaļā publiskā iepirkuma kritērijs pārtikas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē ierobežo vienreizlietojamo plastmasas izstrādājumu izmantošanu ēdināšanā.

nevajadzīgu rašanos un veicinātu iepakojuma atkalizmantošanu. Jau ir sākts analītiskais darbs, tostarp sabiedriskā apspriešana, lai noteiktu darbības jomu ES līmeņa likumdošanas iniciatīvai par vienreizlietojamajiem plastmasas izstrādājumiem, kura jāiesniedz šai Komisijai un kurā būs ievērota pieeja, ko izmanto attiecībā uz viegliem plastmasas maisiņiem, un izvērtēti attiecīgie uzvedības zinātnes pierādījumi⁴⁰. Turklāt Komisija izskatīs iespējas ES līmenī ieviest fiskālus pasākumus⁴¹. Visbeidzot, Komisija, turpmāk pārskatot iepakojuma pamatprasības, aplūkos arī pārmērīga iepakojuma problēmu.

Ar paplašinātas ražotāja atbildības shēmām valstu līmenī var palīdzēt finansēt arī plastmasas piedzarojuma mazināšanas pasākumus. Speciālas depozīta shēmas var palīdzēt samazināt piedzarojumu un sekmēt reciklēšanu, un tās jau ir palīdzējušas vairākām valstīm sasniegt augstus dzērienu iepakojumu savākšanas rādītājus⁴².

Publiskās iestādes var izveidot izpratnes veicināšanas kampaņas, piedzarojuma novēršanas pasākumus un pludmaļu attīrīšanas projektus, un tie var, piemēram, ar Eiropas Solidaritātes korpusa starpniecību saņemt ES fondu atbalstu. 2017. gada 30. maijā Komisija nāca klajā ar priekšlikumu paplašināt un nostiprināt Eiropas Solidaritātes korpusu, piešķirot tam 341,5 miljonus euro budžetu 2018.–2020. gadam⁴³. Tas nozīmē, ka tuvākajā nākotnē jauniešiem visā ES būs vēl vairāk iespēju aktīvi iesaistīties un atbalstīt šīs stratēģijas mērķus.

Lai samazinātu atkritumu noplūdes no kuģiem, Komisija kopā ar šo stratēģiju iesniedz tiesību akta priekšlikumu par ostas atkritumu uzņemšanas iekārtām⁴⁴. Tajā paredzēti pasākumi, ar kuriem nodrošina, ka uz kuģiem radušies atkritumi vai jūrā savāktie atkritumi tiek nogādāti krastā un pienācīgi apsaimniekoti. Pamatojoties uz to, Komisija izstrādās speciālus pasākumus, lai samazinātu zvejas rīku zaudēšanu vai pamešanu jūrā. Iespējamie izskatāmie risinājumi ietver depozīta shēmas, paplašinātas ražotāja atbildības shēmas un reciklēšanas mērķrādītājus. Komisija arī turpinās pētīt to, cik lielu daļu jūras dražu rada akvakultūra, un izskatīs virkni pasākumu, ar kuriem līdz minūtam samazina plastmasas zudumus akvakultūrā⁴⁵. Visbeidzot, Komisija turpinās strādāt pie tā, lai uzlabotu izpratni par jūras piedzarojumu un tā mērīšanu, kas ir būtisks, taču nereti novārtā atstāts veids, kā efektīvizēt novēršanas un atgūšanas pasākumus.

Papildus minētajiem preventīvajiem pasākumiem ES fondi atbalsta okeānos peldošo plastmasas atkritumu atgūšanas pasākumus un inovatīvas atkritumu atgūšanas tehnoloģijas^{46 47}. Visbeidzot, kā norādīts 4.4. iedaļā, starptautiskajai rīcībai arī turpmāk būs svarīga nozīme, lai novērstu būtiskākos okeānu plastmasas piedzarojuma cēloņus, proti, jaunattīstības un jaunietekmes valstu atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras nepietiekamību.

Jāizveido skaidrs tiesiskais regulējums attiecībā uz bioloģiski noārdāmo plastmasu

⁴⁰ Kopīgais pētniecības centrs veic uzvedības pētījumus dažādās politikas jomās, kuri palīdz labāk izprast gan uzvedības faktoros, gan alternatīvo risinājumu relatīvo efektivitāti.

⁴¹ Šāda potenciāla maksājuma kārtība būs jānosaka, pamatojoties uz novērtējumu par tā lietderību stratēģijas mērķu sasniegšanā. Turklāt, gatavojot daudzgadu finanšu shēmu laikposmam pēc 2020. gada, to varētu apsvērt kā vienu no potenciālajām iespējām, kā gūt ES budžeta ieņēmumus.

⁴² Piecās dalībvalstīs ar rezultatīvākajām PET pudeļu depozīta shēmām (Vācija, Dānija, Somija, Nīderlande un Igaunija) vidējais PET pudeļu savākšanas rādītājs 2014. gadā bija 94 %.

⁴³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM:2017:262:FIN>.

⁴⁴ COM(2018) 33 par ostas uzņemšanas iekārtām kuģu atkritumu nodošanai un ar ko atceļ Direktīvu 2000/59/EK un groza Direktīvu 2009/16/EK un Direktīvu 2010/65/ES.

⁴⁵ Tostarp labāko pieejamo tehnisko paņēmieni atsaucies dokumenta iespējamā pieņemšana attiecībā uz akvakultūras iekārtām.

⁴⁶ Skatīt, piemēram, uzaicinājumu saskaņā ar pamatprogrammu „Apvārsnis 2020” izstrādāt un pastiprināt inovatīvos procesus jūras attīrīšanā no dražām un piesārņotājiem: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/bg-07-2017.html>.

⁴⁷ <https://ec.europa.eu/easme/en/information-day-blue-growth-calls-under-emff>.

Reaģējot uz augsto plastmasas noplūdes līmeni vidē un tās kaitīgo ietekmi, ir meklēti risinājumi, kā izstrādāt bioloģiski noārdāmu un kompostējamu plastmasu. Pozitīvus rezultātus ir devuši mērķtiecīgi lietojumi, piemēram, kompostējamo plastmasas maisiņu izmantošana dalītai organisko atkritumu savākšanai, un attiecībā uz īpašiem lietojumiem ir ieviesti vai tiek izstrādāti standarti.

Tomēr lielākā daļa pašlaik pieejamās plastmasas, kas marķēta kā bioloģiski noārdāma, noārdās īpašos apstākļos, kas ne vienmēr ir viegli sastopami dabā, un tādējādi joprojām var radīt kaitējumu ekosistēmām. Bioloģiskā noārdīšanās jūras vidē ir īpaši sarežģīta. Turklāt plastmasa, kas marķēta kā kompostējama, ne vienmēr ir piemērota kompostēšanai mājas apstākļos. Reciklēšanas procesā sajaucot kompostējamo un parasto plastmasu, var tikt ietekmēta iegūto reciklēto materiālu kvalitāte. Attiecībā uz patērētājiem paredzētiem lietojumiem ir būtiski, lai pastāvētu labi funkcionējoša organisko atkritumu dalītās savākšanas sistēma.

Ir svarīgi nodrošināt, lai patērētājiem tiktu sniegta skaidra un pareiza informācija un bioloģiski noārdāmā plastmasa netiktu piedāvāta kā piedrozuma problēmas risinājums. To var panākt, precizējot, kuru plastmasu var marķēt kā kompostējamu vai bioloģiski noārdāmu un kā ar to būtu jārikojas pēc lietošanas. Būtu jānosaka lietojumi, kuri rada nepārprotamus vidiskos ieguvumus, un šādu lietojumu gadījumā Komisija apsvērs pasākumus, kas veicinātu inovāciju un virzītu tirgus attīstības tendences pareizajā virzienā. Lai nodrošinātu atbilstošu šķirošanu un izvairītos no kļūdainiem apgalvojumiem attiecībā uz vidi, Komisija ierosinās saskaņotus noteikumus par kompostējamās un bioloģiski noārdāmās plastmasas noteikšanu un marķēšanu. Tā izstrādās arī aprites cikla novērtējumu, lai tādējādi noteiktu nosacījumus, ar kādiem bioloģiski noārdāmas vai kompostējamas plastmasas izmantošana sniedz priekšrocības, un šādas izmantošanas kritērijus.

Visbeidzot, ir konstatēts, ka dažiem alternatīviem materiāliem, kam tiek piedēvētas bioloģiskās noārdīšanās īpašības, piemēram, oksonoārdāmai plastmasai, nav pierādītu vidisku priekšrocību salīdzinājumā ar parasto plastmasu, un bažas rada tās ātrā sadalīšanās mikroplastmasā. Tāpēc Komisija sāks darbu ar mērķi ierobežot oksoplastmasas izmantošanu Eiropas Savienībā⁴⁸.

Pieaugošā mikroplastmasas problēma

Mikroplastmasa tiek ar nolūku pievienota dažu kategoriju produktiem (piemēram, kosmētikas līdzekļiem, mazgāšanas līdzekļiem, krāsām), tiek disperģēta plastmasas granulu ražošanas, transportēšanas un izmantošanas laikā vai rodas, nolietojot tādus izstrādājumus kā rīpas, krāsas un sintētiskie audumi.

Mikroplastmasa, kas ar nolūku pievienota produktiem, veido salīdzinoši nelielu daļu no visas jūrā nonākušās mikroplastmasas. Tomēr, ņemot vērā to, ka šo stāvokli var salīdzinoši viegli novērst, un reaģējot uz sabiedrības bažām, vairākas valstis jau ir veikušas pasākumus, lai ierobežotu mikroplastmasas izmantošanu⁴⁹, un arī kosmētikas nozare ir veikusi brīvprātīgus pasākumus. Vairākās valstīs tiek apsvērti vai plānoti aizliegumi, un tie var izraisīt vienotā tirgus sadrumstalotību. Tāpēc saskaņā ar REACH procedūrām, ar kurām ierobežo vielas, kas rada risku videi vai veselībai, Komisija ir sākusī procesu, lai ierobežotu ar nolūku pievienotās plastmasas izmantošanu, un šajā sakarā ir lūgusi Eiropas Ķīmikāliju aģentūru pārskatīt zinātnisko pamatu

⁴⁸ Saskaņā ar REACH procedūrām tādu vielu ierobežošanai, kas rada risku videi vai veselībai, Komisija ir lūgusi Eiropas Ķīmikāliju aģentūru pārskatīt zinātnisko pamatu reglamentējošo darbību veikšanai ES līmenī.

⁴⁹ Aizliegumi mikroplastmasu izmantot personīgās higiēnas līdzekļos ir ieviesti Amerikas Savienotajās Valstīs un Kanādā; arī dažas ES dalībvalstīs ir paziņojušas Komisijai par likumprojektiem, kas aizliedz mikroplastmasas izmantošanu dažos kosmētikas līdzekļos. Padome ir aicinājusi Komisiju veikt pasākumus attiecībā uz mikroplastmasu, jo īpaši kosmētikas un mazgāšanas līdzekļiem pievienoto mikroplastmasu.

reglamentējošo darbību veikšanai ES līmenī⁵⁰.

Jāveic vairāk pētījumu, lai palielinātu mūsu izpratni par mikroplastmasas avotiem un ietekmi, tostarp ietekmi uz vidi un veselību, un jāizstrādā inovatīvi risinājumi, kā novērst tās izplatīšanos (sk. 4.3. iedaļu). Tie var ietvert metodes, kā uzlabot mikroplastmasas uztveršanu notekūdeņu attīrīšanas iekārtās, kā arī speciālus pasākumus attiecībā uz katru avotu. Starpnozaru nolīgums⁵¹ par to, lai novērstu mikroplastmasas nonākšanu jūras vidē sintētisko tekstilizstrādājumu mazgāšanas laikā, paredz pirmos priekšlikumus par testēšanas metodēm izstrādāt 2018. gadā. Komisija savukārt apsvērs iespējamus pasākumus, piemēram, riepu marķēšanu vai īpašu prasību noteikšanu attiecībā uz tām, labāku informēšanu un minimālās prasības par mikrošķiedru atdalīšanu no tekstilizstrādājumiem, kā arī pasākumus, ar kuriem mazina plastmasas granulū zudumus. Attiecīgā gadījumā, lai segtu korektīvo darbību izmaksas, var tikt paredzētas arī paplašinātas ražotāja atbildības shēmas. Mikroplastmasas monitorings jāveic arī dzeramajā ūdenī, jo tās ietekme uz cilvēka veselību vēl nav zināma.

4.3. Inovācijas un ieguldījumu piesaiste aprites ekonomikai atbilstošiem risinājumiem

Lai sasniegtu šajā stratēģijā noteiktos mērķus, būtu vajadzīgi lieli ieguldījumi gan infrastruktūrā, gan inovācijā. Vērienīgo plastmasas reciklēšanas mērķu sasniegšanai vien būs vajadzīgas papildu investīcijas aptuveni 8,4–16,6 miljardu euro apmērā⁵². Tāpēc šīs stratēģijas īstenošanas labad ir būtiski radīt satvaru, kas veicina investīcijas un inovāciju.

Inovācija ir svarīgs pārveidojošais faktors plastmasas pievienotās vērtības veidošanas ķēdē. Inovācija var palīdzēt samazināt pašreizējo risinājumu izmaksas, nodrošināt jaunus risinājumus un izplatīt potenciālos ieguvumus ārpus Eiropas robežām. Eiropas Savienībai var būt svarīga veicinoša loma, bet Eiropas uzņēmumiem ir jāiegulda nākotnē un jāapliecina sava vadošā loma plastmasas pievienotās vērtības veidošanas ķēdes modernizācijā.

Liela ietekme var būt inovatīviem risinājumiem, kas uzlabo šķirošanu, ķīmisko reciklēšanu un polimēru izstrādi. Piemēram, ieviešot tādus jaunus tehnoloģiskos risinājumus kā digitālās ūdenszīmes, ar nelielām modernizācijas izmaksām var nodrošināt daudz labāku materiālu šķirošanu un izsekojamību. Turklāt pētniecība un inovācija var palīdzēt novērst plastmasas atkritumu un mikroplastmasas radīto piesārņojumu. Komisija īpašu uzmanību pievērš inovācijai attiecībā uz materiāliem, kas pilnībā bioloģiski noārdās jūras ūdenī un saldūdenī un nekaitē videi un ekosistēmām. Jaunas pieejas – piemēram, inovatīvu darījumdarbības modeļu izstrāde, reversā loģistika vai ilgtspējīga izstrāde – var būtiski palīdzēt samazināt plastmasas atkritumu apjomu jau to izcelsmes vietā, vienlaikus nodrošinot papildu ekonomiskos, vidiskos un sociālos ieguvumus. Visbeidzot, ir nepieciešami turpmāki zinātniskie pētījumi, lai novērtētu mikroplastmasas iespējamo ietekmi uz veselību un izstrādātu labākus monitoringa rīkus.

Lai izvairītos no fosilo resursu izmantošanas, var plašāk izmantot alternatīvas izejvielas, tostarp bioloģiskas izejvielas un gāzveida izmešus (piem., oglekļa dioksīdu vai metānu). Patlaban šo izejvielu tirgus daļa ir neliela, taču tā palielinās⁵³. To izmaksas var būt šķērslis plašākai izmantošanai. Attiecībā uz bioplastmasu ir arī svarīgi nodrošināt, lai tās vidiskā ietekme salīdzinājumā ar alternatīvām, kas ražotas no neatjaunojamiem materiāliem, būtu patiesi labvēlīga. Šajā nolūkā Komisija ir sākusi darbu pie tā, lai izprastu plastmasas ražošanā izmantoto

⁵⁰ Pamatojoties uz to, ja ir izpildīti nosacījumi, aģentūrai 12 mēnešu laikā jāsāk ierobežošanas procedūra.

⁵¹ Šo nolīgumu parakstījušas piecas nozares apvienības: *AISE*, *CIRFS*, *EOG*, *EURATEX* un *FESI*.

⁵² *Deloitte, Increased EU Plastics Recycling Targets: Environmental, Economic and Social Impact Assessment*, 2015.

⁵³ Patlaban bioplastmasa veido aptuveni 0,5–1 % no ES ikgadējā plastmasas patēriņa.

alternatīvo izejvielu (tostarp biomasas) aprites cikla ietekmi. Pamatojoties uz pieejamo zinātnisko informāciju, Komisija izskatīs iespējas, kā atbalstīt plastmasas ražošanā izmantojamu alternatīvu izejvielu izstrādi.

Visi minētie centieni tiks atbalstīti ar ES pētniecības finansējumu. Pamatprogramma “Apvārsnis 2020” līdz šim ir nodrošinājusi vairāk nekā 250 miljonus euro pētniecības un izstrādes finansēšanai jomās, kas tieši saistītas ar stratēģiju. Aptuveni puse tika izmantota, lai palīdzētu izstrādāt alternatīvas izejvielas. Minētais finansējums ir papildināts ar atbalstu, ko sniedz saskaņā ar ES kohēzijas politiku, konkrēti saistībā ar pārdomātas specializācijas stratēģijām⁵⁴. Daudzas no šīm stratēģijām ietver ar plastmasu saistītas inovācijas prioritātes.

Tuvojoties 2020. gadam, papildu 100 miljoni euro tiks atvēlēti tam, lai finansētu prioritārus pasākumus, tostarp viedāku un reciklējamāku plastmasas materiālu izstrādi, reciklēšanas procesu efektivitātes palielināšanu un bīstamo vielu un kontaminantu izsekošanu un atdalīšanu no reciklētas plastmasas. Visbeidzot, Komisija turpinās izstrādāt stratēģisku plastmasas pētniecības un inovācijas programmu, kas sniegs norādījumus par turpmāko pētniecības un inovācijas finansēšanu pēc 2020. gada.

Lai sasniegtu šīs stratēģijas mērķus, privātie un publiskie ieguldījumi ir būtiski jāpalielina ne tikai inovācijas jomā. Patlaban privātā sektora ieguldījumus šķirošanas un reciklēšanas iekārtās kavē nedrošība par rentabilitāti (ņemot vērā zemās naftas cenas, noieta tirgu trūkumu u. c.). Piemēram, patlaban Francijā tikai aptuveni divas trešdaļas plastmasas reciklēšanas uzņēmumu ir ienesīgi⁵⁵. Situācija citās ES valstīs liecina⁵⁶ — lai nodrošinātu plastmasas reciklēšanas ekonomisko dzīvotspēju, ir svarīgi modernizēt reciklēšanas iekārtas un palielināt to jaudu. Daudzi no 4.1. iedaļā ierosinātajiem pasākumiem ir paredzēti tieši tam, lai palielinātu ieguldītāju uzticēšanos.

Publiskajām iestādēm ir jāiegulda paplašinātā un uzlabotā dalītājā atkritumu savākšanā. Nepieciešamā finansējuma nodrošināšanā izšķirīga nozīme var būt labi izstrādātām paplašinātas ražotāja atbildības (PRA) shēmām. Piemēram, dažās valstīs, kurās ir ļoti augsts reciklēšanas rādītājs, lielākā daļa dalītās atkritumu savākšanas un apstrādes izmaksu tiek finansētas no ražotāju veiktajām iemaksām.

PRA shēmas ir ne tikai finansējuma avots, bet var sniegt arī ekonomiskus stimulus, lai uzņēmumi izstrādātu ilgtspējīgākus plastmasas izstrādājumus. Labi izstrādātas un visā Eiropā īstenotas PRA sistēmas var palīdzēt uzlabot reciklēšanas procesa efektivitāti, veicināt reciklēšanai piemērota dizaina izstrādi, samazināt atkritumu daudzumu un piedarījumu un sekmēt dialogu starp ražotājiem, vietējām iestādēm un reciklētājiem. Komisija ierosinātajā atkritumu jomas tiesību aktu pārskatīšanā vēlas šo modeli popularizēt un padarīt efektīvāku, nosakot kopējās minimālās prasības, kuru pamatā ir līdzšinējā labākā prakse. Lai nodrošinātu PRA shēmu netraucētu darbību un atbalstītu ieguldījumus reciklēšanā, Komisija sniegs norādījumus, kā nodrošināt to maksu efektīvu modulāciju, ko maksā ražotāji, jo īpaši par iepakojumu. Piemēram, šādu maksu “ekomodulācija” var dot rezultātus tikai tad, ja tā nodrošina nozīmīgu finansiālu atlīdzību par ilgtspējīgāka izstrādājumu dizaina izvēli.

Paplašinātas ražotāja atbildības principu varētu piemērot arī tālab, lai izveidotu privātu fondu, kas finansēs ieguldījumus inovatīvos risinājumos un jaunās tehnoloģijās, ar kurām samazina

⁵⁴ Valstu un reģionu inovācijas stratēģijas, kas augšupējā procesā, iesaistoties nozares pārstāvjiem un ieinteresētajām personām, izstrādātas, lai apzinātu reģionālās konkurētspējas jomas. Komisija atbalsta arī starpreģionu partnerības pārdomātas specializācijas jomās.

⁵⁵ Francijas Vides un energopārvaldības aģentūra, *Analyse de la chaîne de valeur du recyclage des plastiques en France*, 2015. gada marts.

⁵⁶ Turpat.

primārās plastmasas ražošanas ietekmi uz vidi. Tas varētu, piemēram, veicināt reciklētās plastmasas izmantošanu. Līdz 2019. gada vidum Komisija sadarbībā ar ieinteresētajām personām analizēs šāda fonda iespējamās konceptuālās iezīmes, tostarp attiecībā uz tehnoloģisko un materiālo neitralitāti un papildināmību ar citiem pašreizējiem instrumentiem, un rūpīgi pārbaudīs savas tehniskās, ekonomiskās un juridiskās iespējas.

Pārejas atbalstīšanā un ieguldījumu piesaistīšanā svarīga nozīme būs arī dalībvalstu lēmumiem par nodokļu politiku un publisko iepirkumu⁵⁷. Ierosinātajā atkritumu jomas tiesību aktu pārskatīšanā Komisija ir uzsvērusi ekonomisko instrumentu izmantošanu tālab, lai prioritāti piešķirtu atkritumu rašanās novēršanai un reciklēšanai valsts līmenī. Plastmasas reciklēšanas ekonomiku var uzlabot ar apglabāšanu poligonos un sadedzināšanu saistīto vides izmaksu internalizācija, nosakot augstas vai pakāpeniski pieaugošanas maksas vai nodokļus.

Turklāt Eiropas strukturālie un investīciju fondi, jo īpaši kohēzijas politikas fondi, sniedz būtisku ieguldījumu ES reciklēšanas (tostarp plastmasas reciklēšanas) jaudas attīstīšanā. No 2014. līdz 2020. gadam atkritumu apsaimniekošanas uzlabošanai piešķirti vairāk nekā 5,5 miljardi euro. Tāpēc sagaidāms, ka atkritumu reciklēšanas jauda palielināsies par 5,8 miljoniem tonnu gadā⁵⁸. Svarīga nozīme var būt arī Eiropas Stratēģisko investīciju fondam (ESIF), kurš, piemēram, varētu atbalstīt pievienotās vērtības veidošanas ķēdes lielāku integrāciju un projektus attiecībā uz plastmasas reciklēšanu noslēgtā ciklā. Nesen atklātā “*Aprite ekonomikas finansiālā atbalsta platforma*” palīdzēs vairot investoru informētību un atvieglos aprites ekonomikas projektu piekļuvi finansējumam.

4.4. Globālās rīcības veicināšana

Ar plastmasu saistītās iespējas un problēmas kļūst arvien globālākas, un to risināšana dos būtisku ieguldījumu 2030. gada ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā. Ārpus Eiropas, it īpaši Āzijā, strauji palielinās plastmasas patēriņš uz vienu iedzīvotāju⁵⁹. Visos kontinentos ir izveidotas plastmasas pievienotās vērtības veidošanas ķēdes, un plastmasas atkritumi tiek tirgoti starptautiskā mērogā: aptuveni puse Eiropas Savienībā savākto plastmasas atkritumu tiek nosūtīta uz ārvalstīm, un nav skaidrības par to turpmāko apstrādi. Vairāk nekā 85 % plastmasas atkritumu eksporta patlaban ir uz Ķīnu⁶⁰, taču šī situācija drīz mainīsies, jo Ķīna ir nolēmusi aizliegt dažu plastmasas atkritumu importu⁶¹, tādējādi paverot iespējas ES atkritumu reciklēšanas uzņēmumiem.

Daudzviet pasaulē ir vajadzīgas atbilstošas plastmasas atkritumu novēršanas, savākšanas un reciklēšanas sistēmas. Jūras druzas no vienas valsts var nonākt citas valsts pludmalēs, un, jūras straumju pārvietoti, plastmasas fragmenti no visas pasaules laika gaitā uzkrājas okeānos un jūrās. Šīs problēmas risināšanā izšķirīga nozīme ir starptautiskai sadarbībai. Okeāni un jūras ir globāla vērtība un kopējs mantojums, un, ja pašreizējās tendences netiks novērstas, nākamās paaudzēs var saskarties ar pagātnes sekām, kas saistītas ar jūras ekosistēmu degradāciju un cilvēka veselības apdraudējumu. Lai novērstu plastmasas nonākšanu jūrā, ir svarīgi izveidot stabilas atkritumu novēršanas un pārvaldības sistēmas, it īpaši jaunietekmes valstīs. Starptautiskos

⁵⁷ Komisijai ir labi izstrādāta valsts atbalsta sistēma, kas paredzēta šādu pasākumu atbalstam. Sk. 2014/C 200/01 “Komisijas paziņojums – Pamatonstādnes par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.–2020. gadam”.

⁵⁸ <https://cohesiondata.ec.europa.eu>.

⁵⁹ Rietumeiropā un Ziemeļamerikā plastmasas patēriņš uz vienu iedzīvotāju ir sasniedzis aptuveni 100 kg gadā; Āzijā tas patlaban pārsniedz 20 kg gadā, taču sagaidāms, ka tas ļoti strauji pieaugs.

⁶⁰ *Global Waste Management Outlook*, 2015.

⁶¹ PTO 2017. gada 18. jūlija paziņojums G/TBT/N/CHN/1211 un 2017. gada 15. novembra paziņojums G/TBT/N/CHN/1233, kas aptver vairākus atkritumu veidus, tostarp dažus plastmasas atkritumu veidus.

forumos (piem., G7 un G20, Apvienoto Nāciju Organizācijā un *MARPOL* konvencijas satvarā⁶²) un reģionālajās jūras konvencijās ir sāktas daudzas iniciatīvas; programmā “Starptautiskā okeānu pārvaldība – okeānu nākotnes veidošanas darbākārtība”⁶³ ir iekļauti arī jūras piedrazojuma apkarošanas pasākumi.

ES turpinās atbalstīt starptautiskos pasākumus, pasaules mērogā popularizēt labāko praksi un izmantot savus ārējā finansējuma instrumentus, lai visā pasaulē veicinātu atkritumu labāku novēršanu un apsaimniekošanu. Jo īpaši Komisija turpinās izmantot politiskos dialogus vides un rūpniecības jomā un dialogus brīvās tirdzniecības nolīgumu satvarā un arī turpmāk aktīvi sadarbosies reģionālajās jūras konvencijās⁶⁴. Tā arī aktīvi piedalīsies darba grupā, ko Apvienoto Nāciju Organizācijas Vides asambleja izveidojusi 2017. gada decembrī, lai strādātu pie starptautiskiem pasākumiem cīņā pret jūras piedrazojumu ar plastmasu un mikroplastmasu. 2018. gadā Komisija sāks īpašu projektu, kura mērķis ir samazināt plastmasas atkritumu daudzumu un jūras piedrazojumu Austrumāzijā un Dienvidaustrumāzijā, kur šī problēma strauji pieaug⁶⁵. Tā izskatīs arī iespējas, kā rīkoties, lai samazinātu plastmasas radīto piesārņojumu Vidusjūrā atbilstīgi Barselonas konvencijai un lielākajos pasaules upju baseinos, jo pirms nonākšanas jūrā liela daļa atkritumu pārvietojas pa upēm. Visbeidzot, Komisija veicinās ES tālāko reģionu⁶⁶ un attiecīgo Karību jūras, Indijas okeāna, Klusā okeāna un Atlantijas okeāna kaimiņvalstu sadarbību dažādās jomās, tostarp atkritumu apsaimniekošanā un reciklēšanā.

Raugoties nākotnē, pastāv ievērojamas iespējas visā pasaulē attīstīt inovatīvu, aprites ekonomikas principiem atbilstošu plastmasas rūpniecības nozari. Eiropas Savienībai jau ir pasaulē augstākais plastmasas reciklēšanas rādītājs. Ņemot vērā tās mērķus attiecībā uz iepakojuma labāku reciklējamību un augstākiem reciklēšanas rādītājiem, tai ir visas iespējas uzņemties jauno norišu vadību, jo īpaši atbalstot ieguldījumus modernās reciklēšanas tehnoloģijās, jaunus materiālos, kas labāk pielāgoti reciklēšanai, un jūras piedrazojuma mazināšanas risinājumos.

Nepieciešami pasākumi, ar kuriem palielina operatoru un publisko iestāžu uzticēšanos, lai visā pasaulē labāk integrētu plastmasas reciklēšanu un tādējādi radītu aprites ekonomikas principiem atbilstīgu pievienotās vērtības veidošanas ķēdi, kura sniedzas pāri robežām. Piemēram, Komisija veicinās starptautisku standartu izstrādi, lai palielinātu rūpniecības nozares uzticēšanos reciklējamās un reciklētās plastmasas kvalitātei. Tāpat būs svarīgi nodrošināt to, lai uz ārvalstīm reciklēšanai nosūtītā plastmasa tiktu apstrādāta un pārstrādāta atbilstīgi nosacījumiem, kas ir līdzīgi tiem, ko piemēro Eiropas Savienībā saskaņā ar noteikumiem par atkritumu sūtījumiem⁶⁷, atbalstīt rīcību atkritumu apsaimniekošanas jomā saskaņā ar Bāzeles konvenciju un izstrādāt ES reciklēšanas iekārtu sertificēšanas shēmu. Ir nepieciešami globāli nozares centieni, lai veicinātu reciklējamās un reciklētās plastmasas plašāku izmantošanu.

5. Secinājumi

Problēmas, kas saistītas ar plastmasas ražošanu, patēriņu un ekspluatācijas laika beigām, var pavērt jaunas iespējas Eiropas Savienībai un Eiropas rūpniecības nozares konkurētspējai. Minēto problēmu risināšana, īstenojot vērienīgu stratēģisku redzējumu, kas aptver visu pievienotās

⁶² Starptautiskā konvencija par kuģu izraisīta piesārņojuma novēršanu (*MARPOL* konvencija) reglamentē atkritumu noplūdi no kuģiem.

⁶³ JOIN(2016)49.

⁶⁴ Eiropas Savienība ir *OSPAR* (Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļa), *HELCOM* (Baltijas jūra) un Barselonas konvencijas (Vidusjūra) dalībniece un sniedz atbalstu Bukarestes konvencijai (Melnā jūra).

⁶⁵ Partnerības instrumenta kontekstā.

⁶⁶ Deviņi Eiropas Savienības tālākie reģioni ir sešas Francijas aizjūras teritorijas (Francijas Gviāna, Gvadelupa, Martinika, Majota, Reinjona un Senmartēna), divi Portugāles autonomie reģioni (Azoru salas un Madeira) un viena Spānijas autonomā kopiena (Kanāriju salas).

⁶⁷ Regula (EK) Nr. 1013/2006 par atkritumu sūtījumiem.

vērtības veidošanas ķēdi, var sekmēt izaugsmi, darbvietu radīšanu un inovāciju. Tā var arī nostiprināt Eiropas vadošo lomu globālajos risinājumos un palīdzēt pāriet uz mazoglekļa un aprites ekonomiku, vienlaikus nodrošinot iedzīvotājiem tīrāku un drošāku vidi.

Šajā stratēģijā ir ierosināti konkrēti pasākumi, kas izstrādāti, lai redzējumu par pilnīgāku aprites ekonomiku padarītu par realitāti. Komisija koncentrēsies uz to, lai tās pašreizējo pilnvaru ietvaros panāktu būtisku progresu un sagatavotu pamatu ilgtermiņa rīcībai. Būtiska nozīme būs arī citu svarīgu dalībnieku līdzdalībai. Tāpēc Komisija aicina Eiropas Parlamentu un Padomi apstiprināt šo stratēģiju un tās mērķus un aicina valstu un reģionālās iestādes, pilsētas, visus plastmasas pievienotās vērtības veidošanas ķēdes dalībniekus un visas attiecīgās ieinteresētās personas uzņemties atbildīgu un konkrētu rīcību.